

Анотація

С.А.Роечко

«Журнал Министерства народного просвещения» – важный источник исследования развития школьного частного образования

В статье сделана попытка рассмотрения проблемы освещения развития школьного частного образования на страницах «Журнала Министерства народного просвещения» (1834 – 1917). Отдельное внимание уделено обработке отчетов Министров народного просвещения и попечителей учебных округов. Их анализ позволил проследить развитие школьного частного образования в исследуемый период и выяснить позицию правительства относительно частных учреждений. Среди материалов внимания заслуживают «Сравнительные ведомости о состоянии учебных заведений министерства народного просвещения ...» и «Приложения ко всеподданнейшему отчету Министра народного просвещения», которые позволили на основе статистических сведений проследить динамику развития сети учебных заведений различных типов. В контексте исследования рассмотрена также публикация «Вопрос о положении наших частных учебных заведений», в которой воспроизведена ситуация в области частного образования за достаточно длительный период.

Ключевые слова: «Журнал Министерства народного просвещения», школьное частное образование, частные заведения.

Summary

S.A.Royenko

«The Journal of Ministry of Public Education» is an Important Source of Investigation of Private School Education Development

The article presents the attempt to consider the problem of covering the private school education development on pages of «The Journal of Ministry of Public Education» (1834–1917). Special attention is paid to studying the reports issued by Ministers of Public Education and guardians of educational districts. Their analysis allowed to trace back the development of private school education during the observable period, and to find out the governmental policy concerning private institutions. Among the documents «The comparative statements about the condition of educational institutions of the Ministry of Public Education ...» and «The supplement to the nation-wide report of the Minister of Public Education» deserve special attention as they give an opportunity to trace the development dynamics of the network of educational establishments of different types on the basis of statistical statements. The published work «The issue on the state of our private educational institutions» which presents the situation in the sphere of private education during a long period of time is examined in the context of the research.

Key words: «The Journal of Ministry of Public Education», private school education, private institutions.
Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 371(71) : 70

І.С.РУСНАК,

доктор педагогічних наук, професор
(м.Хмельницький);

Г.П.БИГАР,

кандидат педагогічних наук
(м.Чернівці);

С.З.РОМАНЮК,

кандидат педагогічних наук
(м.Чернівці)

Педагогічна преса української діаспори як джерело дослідження розвитку педагогічної думки й національної освіти закордонних українців

Аналізуються публікації української педагогічної преси Канади (журнали «Учительське слово», «Рідна школа», «Життя і школа», «Тема», «Рідношкільник», «Український учитель в Канаді», «Відгукніться»), присвячені різноманітним проблемам розвитку рідномовного шкільництва українців у діаспорі в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття, як джерело дослідження його історії. Розкривається її роль у висвітленні організаційно-дидактичних засад діяльності рідних шкіл та курсів українознавства, науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу у них та формуванні кадрового потенціалу для системи українського шкільництва в Канаді. Стверджується, що публікації етнічної педагогічної преси канадських українців є не тільки потужною джерельною базою для наукових досліджень, а й можуть успішно використовуватися у навчально-виховному процесі педагогічних вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації та закладах післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: Канада, діаспора, педагогічна преса, українське шкільництво, рідні школи, курси українознавства, рідношкільні вчителі, навчально-виховний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді... В умовах сьогодення, коли українська історико-педагогічна наука веде плідні пошуки щодо відтворення справжньої історії національної освіти й виховання, актуальності набуває дослідження проблем розвитку українського шкільництва та педагогічної думки за межами України. Звернення до ґрунтовного, науково об'єктивного, позбавленого ідеологічних догм, конструктивного вивчення педагогічного досвіду діаспорних українців розширить джерельну базу української педагогічної науки, дасть можливість використати їх кращі надбання в розбудові системи національної освіти в Україні. Особливо цінним джерелом пізнання педагогічних ідей та практичної діяльності є етнічна педагогічна преса, яка й донині виступає ефективним каталізатором формування та розвитку національної освіти й виховання українців у Канаді і водночас є самостійним соціально-педагогічним явищем.

Аналіз досліджень і публікацій... Окремі аспекти означеної проблеми частково висвітлено в розвідках і дослідженнях М.Боровика, О.Войценко, А.Животка, П.Кравчука, М.Марунчака, А.Онковича які, щоправда, подають лише стислі інформаційні відомості про деякі педагогічні видання канадських українців.

Формулювання цілей статті... Мета статті – розглянути публікації української педагогічної преси Канади як джерело дослідження історії рідномовного шкільництва в діаспорі другої половини ХХ – початку ХХІ століття.

Виклад основного матеріалу... У минулому столітті через соціально-економічні, а згодом і політичні обставини мільйони українців виїхали за межі рідної землі і в країнах поселення утворили етнічні спільноти, які піклуються про збереження національної самобутності, навчання молодого покоління української мови, ознайомлення його з історією та культурою України, звичаями і традиціями її народу. Однією з найбільш численних на Заході є українська діаспора в Канаді, яка нараховує нині більше мільйона осіб українського походження [2].

Канадські українці створили в країні проживання розгалужену систему культурно-освітніх установ, рідномовного шкільництва, громадсько-політичних і молодіжних організацій та релігійних інституцій. Важливим чинником їх духовного життя є періодична преса. У Канаді виходить понад 50 українських видань тиражем 80 тисяч примірників. Вони інформують читачів про життя української діаспори, сприяють налагодженню зв'язків між поселенцями в різних країнах, допомагають їм уберегтися від асиміляції, сприяють розбудові їх духовного життя [1].

Першим педагогічним часописом в українській діаспорі Канади став журнал «Учительське Слово» (1955). Завдяки широкій тематиці він швидко набув популярності серед канадських педагогів, а пізніше і в інших державах проживання українців. Журнал висвітлював актуальні проблеми рідношкільного життя, різноманітні аспекти виховної діяльності батьків, школи, церкви, громади.

З 1958 р. він почав виходити під назвою «Рідна Школа» і з вузько професійного перетворився на науково-методичний та виховний часопис, оскільки публікував ще й матеріали з літератури, мистецтва, мовознавства, історії, відкрив «Сторінку юних читачів», де друкувалися твори дитячої літератури. Проте брак коштів, відсутність авторського активу привели до закриття журналу в 1963р.

У тому ж році його видання було відновлено під назвою «Життя і Школа». До традиційних у попередні роки додалися рубрики «Методика і шкільна практика», «Українознавство», «Географія України», «Історія української педагогіки та шкільництва», «Музика і спів», під якими редколегія журналу вміщувала актуальні для української діаспори статті відомих вітчизняних і діаспорних педагогів.

У наступні десятиліття часопис збагатився новими рубриками: «Українська мова», «Визначні постаті України», «Незабутні сторінки історії», «Землями України», «Ми і наша молодь», «До джерел правди» та ін., які значно розширили тематичні горизонти публікацій і забезпечили зростання ролі журналу в розбудові українського шкільництва в діаспорі.

Важливу роль у вдосконаленні навчально-виховного процесу в системі рідномовного шкільництва, в наданні методичної допомоги його організаторам і вчителям відіграв також журнал «Український учитель в Канаді» (1979). На його сторінках вміщувались теоретичні статті й методичні поради вчителям, розробки уроків з українознавчих дисциплін, твори українського письменства, аналізувалися видані в діаспорі підручники й навчальні посібники, висвітлювався досвід національного виховання зарубіжних українців.

Зазначимо, що в Канаді, крім загальнонаціональних українських педагогічних видань, виходили друком і регіональні українські часописи, метою яких було розв'язання освітянських проблем місцевого масштабу. Але вони також є вагомим джерелом дослідження розвитку педагогічної думки й національної освіти канадських українців.

Помітним явищем серед них став щоквартальник «Тема», який із січня 1969р. виходить у провінції Саскачеван. У розділах «Статті на професійні теми», «Конгрес українців Канади»,

«Новини й погляди Українських Учителів Саскачевану», «Багатокультурні новини», «Новини із УВС», «Матеріали до навчання», «Засоби навчання української мови» та ін. друкуються статті, в яких розкриваються теоретичні й організаційно-методичні аспекти діяльності рідних і державних українсько-англійських шкіл, висвітлюється діяльність Конгресу Українців Канади (КУК) і його структурних інституцій у розвитку української спільноти й рідномовного шкільництва в Канаді, публікуються дидактичні матеріали, методичні рекомендації щодо проведення навчальних занять з українознавчих дисциплін, статті про звичаї і традиції українського народу, його історію, художні твори про рідну мову, рецензії на навчальні посібники і т. ін.

Значний вплив на розвиток національної освіти й виховання канадських українців часопис «Рідношкільник», що з 1978р. видається у провінції Онтаріо за редагуванням Є.Рослицького. У його публікаціях розглядаються проблеми діяльності системи українського шкільництва й національного виховання зарубіжних українців, підготовки вчителів і підвищення їх професійної майстерності. Журнал містить методичні рекомендації щодо вивчення в рідних і державних школах українознавчих дисциплін, проведення виховних заходів національного спрямування, подає зразки дидактичних завдань до уроків українознавства, тексти художніх творів і українських пісень з нотами. Більшість публікацій супроводжується різноманітними ілюстраціями, які вдало доповнюють їх зміст, допомагають глибше усвідомити авторський задум і посилюють емоційний вплив на читачів.

Навесні 1989 р. у Канаді побачив світ бюлетень «Відгукніться» – видання Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради, який поставив за мету об'єднати зусилля українців у розбудові рідномовного шкільництва та національного виховання підрастаючих поколінь. Публікації часопису висвітлюють досвід організації та забезпечення діяльності українського шкільництва в різних країнах поселення, аналізують науково-методичне забезпечення педагогічного процесу в освітніх закладах зарубіжних українців, розкривають особливості організації виховної роботи серед української молоді в діаспорі.

Публікації педагогічних видань українців Канади дають можливість досліджувати проблеми збереження й розвитку рідної мови та посилення її функцій у забезпеченні життєдіяльності етнічної спільноти і її шкільництва. З цією метою можна використати матеріали рубрик, «Українська мова», «Мовний куток», «Слово педагога» (Методика і практика), «Батьки та діти», які розкривають етнолінгвістичні особливості та суспільні функції української мови, процес її формування та збагачення, роль у протистоянні асиміляційним процесам і формуванні етнічної свідомості зарубіжних українців. З даного погляду варті уваги статті М.Ваврисевича, І.Головінського, Л.Домашевського, О.Калин, В.Луціва, Я.Мандюкової, Ю.Мокрія, С.Русової, Я.Рудницького, Є.Рослицького, та ін. Ці та інші публікації мали на меті переконати читачів періодичних видань, що оволодіння українською мовою допомагає українцям у діаспорі зберегти власну ідентичність, збагатитися скарбами вітчизняної культури і, зрештою, утвердитися як білінгви у соціумі країни проживання. Таку ж функцію виконували опубліковані в педагогічних часописах «Десять рідномовних заповідей для емігранта» І.Огієнка, добірки висловлювань видатних людей про рідну мову та її роль у житті людини, нації, суспільства. Доцільність їх опублікування зумовлена такими фактами: у 1991 менше 40% українців Канади знали українську мову, для 60% із них рідною стала англійська мова, тільки 10% українців уживають у побуті і вдома українську мову. Це спонукало авторів педагогічних видань і надалі цікавитися проблемою збереження рідної мови та забезпечення їй перспективи в діаспорі, вишукувати шляхи й засоби її розв'язання.

Публікації педагогічної преси канадських українців цінні і для дослідження діяльності українських громадських товариств, і в першу чергу освітянських, у розбудові рідномовного шкільництва. Так, журнал «Учительське Слово» популяризував проведення організованих ними науково-методичних конференцій, на яких обговорювалися актуальні проблеми розвитку національної освіти й виховання, підвищення науково-методичного рівня педагогічного процесу, налагодження співпраці між школою, батьками, церквою й молодіжними організаціями, публікував прийняті на них резолюції та звернення, висвітлював їх виконання.

Часопис «Рідношкільник» систематично інформував своїх читачів про діяльність громадських інституцій, що входили до Конгресу Українців Канади, у розбудові рідномовного шкільництва (проведення семінарів і конференцій, налагодження співпраці між школою, батьками, церквою та молодіжними товариствами, організація листування між школярами Канади й України та обміну учнівськими делегаціями, показові лекції (уроки) для вчителів рідних шкіл і курсів українознавства), роботу рідних шкіл і курсів українознавства у навчанні й вихованні молодішої генерації зарубіжних українців. Водночас журнал звертав увагу і на проблеми та упущення в діяльності, КУК, зокрема, відсутність освітянських секцій на окремих конгресах КУК, байдужість до стану рідного шкільництва та рідної мови в Канаді з боку певної частини етнічної громади.

Журнал «Життя і Школа», прагнучи сприяти розбудові рідномовного шкільництва, вміщував як коротенькі інформаційні замітки про роботу окремих навчальних закладів, так і глибоко аналітичні статті про стан і перспективи розвитку української освітньої системи в Канаді на певному етапі її історії. Типовими зразками таких публікацій є статті «Рідна Школа при церкві царя Христа в Лондоні, Онтаріо», «Школи українознавства (Рідні школи) та їх ролі», в яких висвітлюються різноманітні аспекти розвитку й проблеми діяльності системи національної освіти й виховання українців у діаспорі.

На окрему увагу заслуговують публікації часопису «Відгукніться» щодо консолідації зусиль світового українства для розбудови рідномовного шкільництва в країнах поселення. На його сторінках постійно друкуються основні документи Світової Координаційної Виховно-Освітньої Ради, створеної в 1967р. на першому Світовому Конгресі Вільних Українців, статті про її діяльність, про ті проблеми, що постали перед системою національної освіти й виховання українців Канади в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття (зміна поколінь учителів та учнів, слабе володіння школярами українською мовою, недостатній емоційний зв'язок молодого покоління з Україною, відсутність необхідної фінансової підтримки) та пошуки шляхів їх розв'язання (позитивна підтримка громади, збільшення кількості учнів у рідних школах і на курсах українознавства, належне дидактичне забезпечення навчального процесу, підготовка кваліфікованих учителів українознавчих дисциплін, поїздки дітей в Україну).

Аналіз публікацій педагогічних часописів показує, що їх автори розглядають шкільництво як одну з найголовніших ділянок організованого громадського життя української діаспори в Канаді, важливий чинник її самоідентифікації та життєдіяльності. На їх думку, сьогодні воно виступає не тільки як засіб збереження національної свідомості поколінь, народжених поза межами України, але й система, здатна забезпечити реалізацією ідеї активного світового українства.

У освітянській пресі канадських українців широко представлені публікації, в яких розкриваються теоретичні аспекти та досвід організації навчально-виховного процесу в системі рідномовного шкільництва.

Слід зазначити, що на початку другої половини ХХ ст. українське шкільництво в Канаді сформувалося як чітка система, до якої ввійшли дошкільні дитячі заклади, рідні школи різних видів і типів, курси українознавства. КУК розгорнув цілеспрямовану роботу щодо спрямування її діяльності в одне русло і на спільній методичній основі. З цією метою вироблено єдині навчальні плани та робочі програми з українознавчих дисциплін.

Найбільш масовою й основною ланкою національної освіти канадських українців були рідні школи. Навчальний план визначив їх статус і структуру, організаційно-методичні засади навчально-виховного процесу. Єдині робочі програми чітко регламентували відповідно до навчального плану зміст дисциплін, розподіл навчального матеріалу, визначили мету, основні завдання й форми роботи вчителя. Однак не всі рідні школи скористалися цими документами, що й зумовило проблеми в їх діяльності.

Найголовнішою з них виявилася проблема організації навчально-виховного процесу, оскільки працювали вони 2-3 рази на тиждень по 3-4 години у вечірній час або відповідно у вихідний день, навчались у них учні різного віку і до того ж після занять у державних школах.

Автори публікацій стверджують, що це спонукало вчителів бути особливо уважними в формуванні змісту, виборі методів навчання й обсягу навантаження таких дітей. Забезпечити нормальне функціонування рідних шкіл можна тоді, коли вони діятимуть в унісон із державними і в них здобуватимуть українознавчу освіту учні 6-14-річного віку протягом 5-6 годин на тиждень. Навчальний процес у рідній школі повинен навчити учня думати, діяти самостійно, відповідально ставитись до своєї праці, знаходити шлях для досягнення мети. Запорукою успішної праці вчителя вони вважали належне визначення мети й обсягу лекції (уроку), плановість у висвітленні теми, обсяг і дозування навчального матеріалу, темп його викладу, використання допоміжних демонстраційних засобів, силу голосу вчителя, його міміку і жести, культуру мовлення, способи задавання запитань, індивідуальний підхід до учнів. Ефективним чинником навчання канадські педагоги визнають безпредметову (глобальну) систему, яка передбачає інтегративне вивчення, особливо в початковій школі, окремих тем, життєвих явищ, подій і фактів, у процесі якого учень засвоює деякі відомості (географічні, історичні, природничі) про них і, крім того, вчиться говорити, читати, писати, рахувати, малювати і т.п. Такий підхід відповідає психічним і віковим особливостям дитини, яка в цей період життя оперує конкретними (нааявними), а не абстрактними (узагальненими) поняттями.

Сучасних вітчизняних дидактів, на нашу думку, мав би зацікавити і той факт, що українська педагогічна преса Канади звертала особливу увагу на організацію навчального процесу в зведених (об'єднаних) класах рідних шкіл, яких з кожним роком через брак учнів і вчителів ставало все більше. Автори публікацій пропонували розробляти для кожного класу річні плани з місячним

розподілом навчального матеріалу, використовувати на заняттях різні види завдань (складання оповідань, читання тексту і поділ його на частини, відповіді на запитання до тексту, переказ епізоду оповідання, виправлення помилок у тексті, читання поезій і т.д.) і форм роботи (збірна, індивідуальна, самостійна).

Педагогічна преса канадських українців не обійшла увагою й організацію самостійної навчальної роботи учнів у позашкільний час, яка забезпечує засвоєння знань і навичок, отриманих на уроці, а також сприяє підвищенню активності й ініціативи школярів у процесі навчання. Основними видами її визнано систему консультаційних годин (індивідуальних і групових) під керівництвом учителя в школі, самостійну роботу учнів у шкільних бібліотеках і навчальних кімнатах, заняття в предметних гуртках (літературному, географічному, музичному, співочому, драматичному) тощо.

Аналіз засвідчує, що педагогічні часописи систематично друкували статті науково-методичного характеру, в яких розкривалася методика викладання окремих українознавчих дисциплін чи навіть тем, висвітлювався передовий педагогічний досвід.

Зокрема, автори публікацій звертають увагу рідномовних учителів на різні підходи до навчання дітей української мови в школах України (тут діти змалку виростають у рідномовному оточенні) і Канади (діти здебільшого змалку перебувають у англomовному середовищі і приходять до рідної школи без знання материнської мови). За їх переконанням, у діаспорі, на відміну від традиційного граматичного, аналітико-синтетичного методу навчання мови, більш ефективні такі методи: зорово-слуховий (учні сприймають навчальний матеріал поетапно: спершу слухають нову для них мову, далі усвідомлюють почуте, повторюють його і, нарешті, творчо застосовують в усному й писемному мовленні), розмовний (усні діалоги на теми повсякденного життя, протягом другого і третього року навчання – розмови на теми з історії та географії України, літератури й мистецтва і лише після цього опрацювання текстів, нарисів, оповідань), слухо-розмовний (слухати і розуміти прослухане, повторювати почуте, читати лише потім писати), цілісний або словесний (учень засвоює речення в цілому, а згодом за допомогою слухового аналізу пізнає його складів), сугестопедії або самосугестопедії (включення в процес навчання мови чинників, що збуджують емоційний стан людини – музика, живопис, танці, ігри, міміка, жести, драматизація і ін.). Численні публікації розкривають методику застосування даних методів у практиці рідношкільних учителів Канади.

У публікаціях педагогічної преси представлений також досвід викладання української літератури в рідних школах і на курсах українознавства. Зокрема, автори статей О.Копач, А.Горохович розкривають багатоаспектну функцію художньої літератури як шкільного предмета, її потужний виховний потенціал, активну роль у підвищенні мовної культури учнів, збагаченні їх словникового запасу.

Українські педагогічні часописи Канади приділяли значну увагу вивченню історії України в системі рідномовного шкільництва, оскільки вважали її головним чинником формування національно свідомих членів української спільноти. Досвід її викладання розкрито в статтях В.Вериги, М.Гнатишака, В.Дідока, А.Жуковського, В.Луціва, М.Терлецького та інших педагогів.

Українсько-канадська педагогічна преса висвітлювала також досвід викладання в рідних школах і на курсах українознавства географії України, мета якої дати діаспорній молоді не тільки знання про Україну – предметний аспект, але й розбудити в неї любов і пошану до України – виховний аспект. Різноманітні методичні підходи до реалізації даної мети на уроках та в позаурочний час аналізують у своїх статтях І.Безручко, А.Жуковський, П.Лебедів.

Серйозним джерелом українська педагогічна преса Канади є і для дослідження проблеми кадрового забезпечення системи етнічної освіти. У її публікаціях приділялась постійна увага формуванню особистості вчителя рідномовного шкільництва, виробленню його професіограми, підвищенню фахової майстерності, створенню належних умов для професійної самореалізації. Автори статей підкреслювали, що праця вчителя в рідній школі надзвичайно важлива, оскільки він несе відповідальність за її результати перед своїми учнями, українською спільнотою і перед самим Богом. Саме тому його має характеризувати висока національна свідомість, духовність, любов до своєї професії і дітей, глибокі професійні знання й педагогічна майстерність, володіння методикою викладання конкретних українознавчих дисциплін, досконале знання української літературної мови, уміння опуститися до віку дитини і жити в дитячому світі. Адже від професійної майстерності вчителя, його самовідданості в праці часто залежав режим роботи школи, її вид, специфіка навчально-виховного процесу, а також тривалість навчального року.

Як засвідчив проведений аналіз, автори публікацій одноставні в тому, що в праці вчителя найважливішими є його фахові знання та педагогічний досвід, але й чималу роль відіграють його зовнішній вигляд і поведінка в класі. Йдеться про одяг, вираз обличчя, міміку і жести, погляд і голос, поставу, що мають відображати внутрішню красу і високу духовність справжнього вчителя, який повинен бути ідеалом для молодішої генерації українців (і не тільки закордонних).

Педагогічна преса українців Канади постійно сприяла розв'язанню проблем кадрового забезпечення рідномовного шкільництва та підвищення кваліфікації його учителів. У статтях і повідомленнях аналізувалися шляхи та форми вдосконалення професійної компетенції рідношкільних учителів (науково-методичні конференції, шкільні конференції, учительські семінари, семінари-практикуми, показові лекції, літні курси вчителів), висловлювались пропозиції та побажання щодо їх урізноманітнення та підвищення організаційно-методичного рівня. Така увага до цих заходів зумовлена тим, що вони знайомили вчителів рідних і державних шкіл з уніфікованими програмами та підручниками, навчальними посібниками і новітніми технічними засобами навчання, сучасними методиками й інноваційними технологіями викладання українознавчих дисциплін, сприяла обміну передовим педагогічним досвідом і налагодженню ділових стосунків між учителями та школами різних провінцій Канади. Таким чином, публікації педагогічної преси канадських українців допомагали організаторам етнічного шкільництва у формуванні вчительського корпусу, зростанні його професійного потенціалу, посиленні впливу на всі галузі життєдіяльності етнічної спільноти та її майбутнього в Канаді.

Висновки... Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що педагогічна преса канадських українців є не тільки джерелом освоєння їх педагогічних ідей і практичного досвіду, а й заслугове творчого використання в полікультурному просторі сучасної України, зокрема при написанні підручників, навчальних і навчально-методичних посібників з педагогіки, історії педагогіки України, методики викладання української мови в початковій школі, історії України, історії української журналістики та викладанні відповідних курсів і спецкурсів у вищих навчальних закладах різних рівнів акредитації; у процесі підготовки студентами дипломних і магістерських робіт; при проведенні дисертаційних досліджень з історії педагогіки України, історії української преси, історії України; у навчально-виховному процесі початкової школи, зокрема, на уроках української мови і читання, в позаурочній діяльності задля активізації пізнавальної діяльності учнів та ознайомлення їх із життям і діяльністю української діаспори в Канаді; у процесі підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів у системі післядипломної освіти, на курсах підвищення кваліфікації вчителів, менеджерів освіти; у вихованні шанобливого ставлення до рідної мови, духовно-культурної спадщини, традицій, творчості українського народу, поваги до багатоаспектних надбань зарубіжних українців.

Список використаних джерел та літератури:

1. Бигар Г. П. Українська педагогічна преса Канади і розвиток шкільництва в діаспорі / Бигар Г. П., Романюк С. З., Руснак І. С. – Чернівці, 2007. – 412 с.
2. Руснак І. С. Розвиток українського шкільництва в Канаді (кінець XIX – XX ст.) / І. С. Руснак. – Чернівці, 2000. – 368 с.

Анотація

И.С.Руснак, Г.П.Бигар, С.З.Романюк

Педагогическая пресса украинской диаспоры как источник исследования развития педагогической мысли и национального образования зарубежных украинцев

В статье рассматриваются публикации педагогической прессы канадских украинцев как источник исследования их взглядов на роль и значение родного языка в жизни человека, общества, нации, его функции в консолидации и развитии национальной меншинности, в эволюции этнической системы образования и воспитания. Проанализированы публикации, посвященные организации и методическому обеспечению учебно-воспитательного процесса в системе украинского образования в Канаде, поиску эффективных форм, методов и средств обучения учащихся родных школ и курсов украиноведения, воспитанию в них потребности в изучении родного языка, истории, культуры и географии Украины, традиций и обычаев украинского народа. Показано, что в статьях методического характера раскрыты общие принципы организации обучения языку в родной школе, требования к учебным занятиям, основные формы их проведения, особенно в объединенных классах сельских школ, пропагандируется опыт украинских учителей в изучении на уроках родной речи отдельных тем, использование в этом процессе широкого спектра методов и приемов, обеспечивающих тесное сотрудничество учащихся и учителей.

Доказано, что обязательными качествами украинского учителя в диаспоре авторы публикаций считают высокую идейность, национальное самосознание, нравственность, самопожертвование, любовь к детям, верность избранному делу, профессиональную компетентность, глубокое знание родного языка и методики его обучения, навыки индивидуальной работы с учащимся, аккуратный внешний вид, культура поведения.

Анализ публикаций помог определить пути и средства формирования личности учителя родной школы, повышения его профессионального уровня (приобретение педагогического образования в высших учебных заведениях, участие в работе научно-методических конференций, учительских семинаров, семинаров-практикумов, летних учительских курсов, изучение передового педагогического опыта, самообразование).

Ключевые слова: Канада, диаспора, педагогическая пресса, украинское образование, родные школы, курсы украиноведения, учителя родных школ, учебно-воспитательный процесс.

Summary

I.S.Rusnak, G.P.Bygar, S.Z.Romanyuk

Pedagogical Press Ukrainian Diaspora Studies as a Source of Educational Thought and Ukrainian Foreign National Education

Publications of Ukrainian Canadian educational press (magazines «Teacher's word», «Ridna Shkola», «Life and School», «Theme», «Ridnoshkilnyk», «Ukrainian teacher in Canada», «Vidhuknitsya») devoted to various problems of development of native language schooling of Ukrainians in the diaspora in the second half of XX – beginning of XXI century, as a source of the research of its history, are analysed. reveals Its role in covering organizational and didactic principles of native Ukrainian schools and courses, in scientific and methodological support of educational process and in the formation of human resources for the system of Ukrainian education in Canada is revealed. It is stated that publications of the Canadian Ukrainians in ethnic educational press is not only a powerful base for scientific research, but also can be successfully used in the educational process of higher educational pedagogical institutions of different levels of accreditation and postgraduate pedagogical education.

Key words: Canada, diaspora, educational press, Ukrainian schooling, native schools, courses of Ukrainian studying, teachers of native schools, the educational process.

Дата надходження статті: «10» жовтня 2013 р.

УДК 37.017.924

О.А.САМОЙЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук
(м.Коростишів)

Християнські гуманістичні цінності у вітчизняній педагогічній думці у др. пол. XIX – на поч. XX ст. як історико-педагогічна проблема

У статті представлено результати аналізу історіографії проблеми християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці у др. пол. XIX – на поч. XX ст. Проаналізовано методологічні напрями формування наукового інтересу до зазначеної проблеми: історико-педагогічний, філософсько-релігієзнавчий та психолого-педагогічний. Встановлено, що християнські гуманістичні цінності активно досліджувалися як педагогічне явище.

Ключові слова: християнські гуманістичні цінності, історіографія, катехізм, цінності, ідеал.

Постановка проблеми у загальному вигляді... У всі часи освіта та виховання були одними із найважливіших факторів, які забезпечували економічний розвиток, соціальну стабільність та формування інститутів держави всіх рівнів. Саме освіта та виховання завжди обумовлювали завтрашній день людства, визначаючи його перспективи. Все це пояснює необхідність реформування системи освіти та виховання, які відбувалися у різні історичні періоди, в тому числі і у др. пол. XIX – поч. XX ст., відповідно до суспільних запитів та потреб. Релігія у цьому процесі тривалий час відіграла визначальну, а інколи і провідну роль. Тому варто зауважити дослідження ціннісного аспекту педагогіки з точки зору впливу на неї християнства та його ціннісної системи.

Нас цікавитиме саме аксіологічна педагогічна проблематика у розрізі християнства, тому що християнство в Україні історично було і є домінуючою релігією, і традиційно саме християнські цінності впливали на формування й розвиток української культури, політики, освіти, науки та інших сфер суспільного духовного життя. При цьому зазначимо, що нині актуалізується увага істориків, філософів, літературознавців до історії, першоджерел, оригінальних текстів, щоб визначити для себе й показати сучасникам витoki багатьох явищ і подій через багату й різноманітну історію розвитку вітчизняної педагогічної думки [5; 10; 18; 16 та ін.].

Однак, незважаючи на значну кількість історико-педагогічних досліджень з даної проблеми, питання історіографічної їх основи у вітчизняній педагогічній думці розроблена недостатньо повно і все ще залишається у полі зору сучасних дослідників.

Формулювання цілей статті... У зв'язку із цим, метою даної статті є розгляд методологічних напрямів формування наукового інтересу до проблеми християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці у др. пол. XIX – на поч. XX ст.

Виклад основного матеріалу... Розгляд джерельної бази дослідження проблеми християнських гуманістичних цінностей у вітчизняній педагогічній думці у зазначений період ми будемо здійснювати за двома підходами: хронологічним та проблемно-тематичним.

Хронологічний підхід орієнтується на послідовність зміни наукової думки, концепцій, поглядів та ідей, що дозволяє виявити закономірності накопичення та поглиблення історико-